



Danser - Mohammed Tabal / Essaouira, collectie Frederic Damgaard

Vanuit die regressieve beweging ontstaat een trance en wordt de zieke bevrijd uit het kwelende ik. Dit is de heropstanding. Niet zelden wordt deze dans gekenmerkt door een erotisch aspect; vaak gebeurde deze danstherapie in groep.

De laatmiddeleeuwse bronnen vertonen veel overeenkomsten met de *Bakchai*, de dansvorm van de god Bacchus, Dionysos. Euripides beschrijft hoe de *Bakchai* moesten leiden naar een trance – mania noemt hij dat. De mania is de bezetenheid door God. In de oude Griekse vorm maakt de dans dus deel uit van de bezetenheidscultus, die op zijn beurt werkt als psychotherapie, met als grootse kenmerk de verwerkelijking van ‘val’ en ‘opstanding’. Die verwerkelijking werd communicatief aan de hand van kleur en ritme.

De ‘val’ situeert zich in de vage laatmiddeleeuwse rituelen van de *Moresca* en de *Morris* in de strijd. De heropstanding werd werkstellig door de geneesheer en gesymboliseerd in het huwelijk tussen vrouw en nar. Er werd al op gewezen dat deze veeleer folkloristische uitingen van een ouder cultuurgoed sterk gesimplificeerd zijn en gaandeweg uiteraad geïnjecteerd werden met eigen laatmiddeleeuwse denkbeelden, zoals de nar.

Misschien is de weg tussen de *Tarantella* en de *Moresca* zo vertroebeld en verdord, dat een vergelijkende analyse als dusdanig niet meer opportuun is. Vandenbroeck verkiest dan ook een andersoortige vraagstelling: hoe kon

deze therapie met zijn extrapolaties naar een universele heilsleer ‘werken’? Op welke systemen en overtuigingen is die dans gebaseerd?

Mystische analogie

Vandenbroeck heeft op deze plaats gekozen voor een antropologische wending in zijn verhaal. De auteur heeft opgemerkt dat in het huidige Marokko nog steeds de dans van de *Gnaoua* leeft. De term is vermoedelijk afgeleid van de plaatsnaam Guinea. In het Berber betekent dat: ‘land der zwarten’. Zwart dient hier geïnterpreteerd te worden als de positieve pool tegenover het kwade; de zwarte beschermt. Op de tentoonstelling waren ook werken van de hedendaagse Marokkaanse kunstenaar Mohammed Tabal aanwezig, die de *Gnaoua* thematiseert op psychedelische en surrealistische wijze.

De *Gnaoua* getuigt nog van een zeer ingewikkeld en sterk geëlaboreerd systeem, waarin de ritmes van de muziek en de kleuren werden voorzien van talloze associaties tussen tonen, maten en ritmes, instrumenten, kleuren, symbolen, de tekens en planeten van de dierenriem en de jaargetijden. Het zou ons te ver brengen al deze verbindingen in kaart te brengen. Ze werden eertijds overigens netjes in een tabel gebracht door Marius Schneider⁹. Belangrijker is in te gaan op het kernbegrip dat Vandenbroeck lanceert voor de interpretatie van de genezingsdans, waarvan de *Moresca* een late afgeleide is: ‘mystische analogie’. Mys-

tische analogie is een ‘archaïsche culturele methode volgens dewelke elk basisbestanddeel wordt vastgelegd’.

Sinds het Jongsteentijdperk – waaronder bijvoorbeeld ook de Inka-cultuur resulteert – bestond elke culturele uiting als een deel van wereldoverspannende analogieën, een soort diagram dat over het universum werd gelegd ten einde haar in holistische zin te kunnen vatten. Dit oerdenken – waarvan we thans de diagrammen kunnen rationaliseren – werkte in op de positie van de mens binnen de macrokosmos. Een plaats die zichtbaar wordt aan de hand van overeenstemmingen, synesthesie en homeopathie (dit is onrust met onrust verdrijven). Zoals Vandenbroeck het aangeeft: ‘een toon is een kleur is een gevoel is een gedachte is een ster: alles cirkelt rond metamorfoze en omvorming’.

Welnu, de dans is het uitdrukkingmiddel bij uitstek voor deze mystische analogie. De dans is dat ‘van nature’, want het dansende lichaam communiceert met een geheel van zintuigen. De dans is letterlijk prehistorisch: hij staat vóór het geschreven woord. Het dansende lichaam is een spiegel van de opstanding, een sleutel tot genezing. Dit brengt de sleutel, het insigne van de Schuttersgilde, in herinnering.

Het dansende lichaam is een reservoir dat het ‘ik’ sluit en ontsluit. Daarbinnen rust een windstille kern: het onzegbare van de Trance zelf. Vandenbroeck kon enkel spreken over de korst errond.

Trance en postmoderniteit

In *De kleuren van de geest* lijkt Paul Vandenbroeck de verschillende kerngedachten van zijn voorgaande projecten met elkaar te verbinden. De zone tussen de verschillende sociale lagen blijft een belangrijk aandachtspunt. De comparatieve cultuur- en kunstgeschiedenis – in casu West-Europa en Noord-Afrika – vormt een belangrijke methodische oriëntatie. En het onderzoek is dooraderd met de rol van de vrouw in de besproken dansrituelen. Een extra focus vormt thans het thema van dans, theatraliteit en ritueel. Vanuit het oogpunt van de kunstgeschiedenis brengt dit een extra mimetisch spanningsveld mee. Vandenbroeck moest antwoorden zoeken voor de relatie tussen het ritueel – zijn wetten, handelingen en praxis – enerzijds en de verbeelding ervan anderzijds.

De vraagstellingen werden ook geëxtrapoleerd naar de betekenis van de ‘extatische dans’ vandaag, zoals *techno* en *drum & bass*. In het boek vraagt Paul Vandenbroeck zich bij wijze van epiloog af hoe de trance heden functioneert als een ‘technologisch animisme’. Er zijn immers gelijkenissen – de lage tonen, het